

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૩] ૮ એસ.સી.આર. ૨૪૧

પોપટ બાહિરુ ગોવર્ધને વગેરે

વિરુદ્ધ

સ્પેશિયલ લેન્ડ એકિવિઝિશન ઓફિસર અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૬૯૭૬-૬૯૮૦/૨૦૧૩)

ઓગસ્ટ ૨૨, ૨૦૧૩

[ડો. બી.એસ. ચૌહાણ અને એસ.એ. બોબડે, ન્યાયમૂર્તિઓ]

લેન્ડ એકિવિઝિશન એક્ટ, ૧૯૮૪ - કલમ ૨૮એ - કલમ ૨૮એ હેઠળ વળતરના પુનઃનિર્ધારણ માટે અરજી દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા સદર ચુકાદાની તારીખથી શરૂ થાય છે કે જે ચુકાદાના આધારે આવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી રહી હોય તે ચુકાદાની જાણકારી મળ્યાની તારીખથી શરૂ થાય છે - કોર્ટે ઠેરવેલ કે: લેન્ડ એકિવિઝિશન કલેક્ટર એ કોર્ટ નથી અને ચુકાદો આપતી વખતે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કામ કરે છે, તેથી ૧૯૬૩ ના એક્ટની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં અને, તેથી, સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી, કલમ ૨૮એ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની અંદર જ દાખલ કરવી પડશે. આવી અરજી કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ૩ મહિનાની અંદર દાખલ કરવાની રહેશે. સમયમર્યાદાના ગાળાની ગણતરી કરતી વખતે જે તારીખે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો તે તારીખ અને ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવાનો રહેશે. અરજદાર દ્વારા જાણકારી મેળવવાની તારીખ

સુસંગત નથી – સમયમર્યાદાનો કાયદો કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને ગંભીર રીતે અસર કરી શકે છે પરંતુ જ્યારે કાયદો તેમ નિર્ધારિત કરતો હોય ત્યારે તેને તેની તમામ કઠોરતા સાથે લાગુ કરવો જ પડે છે – કોર્ટ પાસે ન્યાયીક ગ્રાઉન્ડ્સ પર સમયમર્યાદાનો ગાળો લંબાવવાની કોઈ સત્તા નથી – કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે "અસુવિધા એ નિર્ણાયક પરિબળ નથી". લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ – મેક્સિમ્સ – મેક્સિમ *"dura lex sed lex"* – લાગુ પડવા પાત્રતા.

વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા, હાઈકોર્ટે સમયમર્યાદાના કારણોસર લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ ની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીને ફગાવી દેતા લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન કલેક્ટરના ચુકાદાને બહાલ રાખ્યો હતો.

હાલની અપીલોમાં વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થયેલો પ્રશ્ન એ હતો કે શું લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૮૯૪ ની કલમ ૨૮એ હેઠળ વળતરના પુનઃનિર્ધારણ માટે અરજી દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા સદર ચુકાદાની તારીખથી શરૂ થશે કે જે ચુકાદાના આધારે આવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી રહી હોય તે ચુકાદાની જાણકારી મળ્યાની તારીખથી શરૂ થશે.

અપીલો ફગાવી દેતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન કલેક્ટર એ કોર્ટ નથી અને ચુકાદો આપતી વખતે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કામ કરે છે, તેથી ૧૯૬૩ ના એક્ટની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં અને, તેથી, લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી, લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની અંદર જ દાખલ કરવી પડશે. સદર જોગવાઈઓ એવી જરૂરિયાત રાખે છે કે પુનઃનિર્ધારણ માટેની અરજી કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ૩ મહિનાની અંદર દાખલ કરવાની રહેશે. પરંતુ પરંતુ જોગવાઈ વધુમાં એવી વ્યવસ્થા આપે છે કે સમયમર્યાદાના ગાળાની ગણતરી કરતી વખતે જે તારીખે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હોય તે તારીખ અને ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવાનો રહેશે. અરજદાર દ્વારા જાણકારી મેળવવાની તારીખ સુસંગત નથી. [પેરા ૧૦, ૧૧]

૧.૨. સમયમર્યાદાનો કાયદો કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને ગંભીર રીતે અસર કરી શકે છે પરંતુ જ્યારે કાયદો તેમ નિર્ધારિત કરતો હોય ત્યારે તેને તેની તમામ કઠોરતા સાથે લાગુ કરવો જ પડે છે. કોર્ટ પાસે ન્યાયીક ગ્રાઉન્ડ્સ પર સમયમર્યાદાનો ગાળો લંબાવવાની કોઈ સત્તા નથી. કાયદાકીય જોગવાઈ કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને મુશ્કેલી અથવા અસુવિધા પેદા કરી શકે છે પરંતુ કોર્ટ પાસે તેને પૂર્ણપણે અમલમાં મૂકીને લાગુ કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી. કાનૂની મેક્સિમ **"dura lex sed lex"** જેનો અર્થ થાય છે "કાયદો કઠોર છે

પરંતુ તે કાયદો છે", આવી પરિસ્થિતિમાં લાગુ પડે છે. કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે "અસુવિધા એ નિર્ણાયક પરિબળ નથી". [પેરા ૧૩]

રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ વિ. ડેપ્યુટી લેન્ડ એક્ઝિકિશન ઓફિસર અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૫૦૦: ૧૯૬૨ એસ.સી.આર. ૬૭૬ થી અલગ તારવવામાં આવ્યો.

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વગેરે વિ. મંગાતુ રામ વગેરે એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૨૭૦૪: ૧૯૯૭ (૩) એસ.સી.આર. ૧૧૨૧; તોતા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય (૧૯૭) ૬ એસ.સી.સી. ૨૮૦: ૧૯૯૭ (૨) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧૮૪; સ્ટેટ ઓફ એ.પી. અને અન્ય વિ. મરી વેકેયા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૨૯૪૯: ૨૦૦૩ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૮૪૧; દેસ રાજ (કાનૂની વારસદારો દ્વારા મૃતક) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૫૦૦૩: ૨૦૦ 4 (૪) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૯૩૪; અને સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. ચિત્રસેન ભોઈ (૨૦૦૯) ૧૭ એસ.સી.સી. ૭૪: ૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૫૫૪ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ધ માર્ટિન બર્ન લિમિટેડ વિ. ધ કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૫૨૯: ૧૯૬૬ એસ.સી.આર. ૫૪૩ અને રોહિતસ કુમાર અને અન્ય વિ. ઓમ પ્રકાશ શર્મા અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૦: ૨૦૧૨ એસ.સી.આર. ૪૭ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

ભગવાન દાસ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૧૫૩૨: ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૧૧૪૫; પ્રેમજી નાથુ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૧૨ એસ.સી. ૧૬૨૪: ૨૦૧૨ (૩) એસ.સી.આર. ૧૦૪૨ ટાંકવામાં આવ્યો.

કેસ લો રેફરન્સ:

૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.આર. ૧૧૪૫ ટાંકવામાં આવ્યો પેરા ૩
૨૦૧૨ (૩) એસ.સી.આર. ૧૦ 4 ૨ ટાંકવામાં આવ્યો પેરા ૩
૧૯૯૭ (૨) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧૮૪ આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૪
૧૯૯૭ (૩) એસ.સી.આર. ૧૧૨૧ આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૪
૨૦૦૩ (૧) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૮૪૧ આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૪
૨૦૦૪ (૪) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૯૩૪ આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૪
૨૦૦૯ (૧૪) એસ.સી.આર. ૫૫૮ આધાર રાખવામાં આવ્યો પેરા ૪
૧૯૬૨ એસ.સી.આર. ૬૭૬ અલગ તારવવામાં આવ્યો પેરા ૯
૧૯૬૬ એસ.સી.આર. ૫૪૩ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો પેરા ૧૩
૨૦૧૨ એસ.સી.આર. ૪૭ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો પેરા ૧૩

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૬૯૭૬-
૬૯૮૦/૨૦૧૩.

બોમ્બે હાઈકોર્ટના રિટ પિટિશન નં. ૨૧૪૦, ૨૧૪૧, ૨૧૪૨, ૨૧૪૩
અને ૨૧૪૪/૨૦૦૯ માં તારીખ ૨૫.૦૧.૨૦૧૨ ના અપીલ હેઠળના ચુકાદા
અને હુકમમાંથી.

અપીલકર્તા તરફે ગૌરવ અગ્રવાલ, શંકર નારાયણન.

સામાવાળા તરફે માધવી દિવાન, સંજય ખાર્ડે, આશા ગોપાલન નાયર.

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડો. બી. એસ. ચૌહાણ દ્વારા
આપવામાં આવેલ.

૧. હાલની અપીલો બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા રિટ પિટિશન નં. ૨૧૪૦-
૪૪/૨૦૦૯ માં તારીખ ૨૫.૧.૨૦૧૨ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા
અને હુકમ સામે દાખલ કરેલ છે, જેમાં હાઈકોર્ટે સમયમર્યાદાના કારણોસર લેન્ડ
એક્ટિવેક્શન એક્ટ, ૧૮૯૪ (જે હવે પછી 'સદર એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની
કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજીને ફગાવી દેતા લેન્ડ એક્ટિવેક્શન કલેક્ટરના
ચુકાદાને બહાલ રાખ્યો છે.

૨. હાલની અપીલોના ઉદ્ભવ માટે કારણભૂત તથ્યો અને સંજોગો એવા છે કે:

એ. હાલના અરજદારોની જમીનને ૧૯૯૪-૯૫ માં સદર એક્ટની કલમો ૪ અને ૬ હેઠળ અધિસૂચિત કરવામાં આવી હતી. સદર જમીનના સંબંધમાં તારીખ ૧૪.૧૨.૧૯૯૫ ના રોજ ચુકાદો પણ આપવામાં આવ્યો હતો.

બી. હાલના અરજદારોએ સદર એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ અરજીઓ દાખલ કરી ન હતી પરંતુ કેટલાક અન્ય "રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓ" જેમની જમીન પણ સદર એક્ટની કલમ ૪ હેઠળની એ જ અધિસૂચના હેઠળ આવરી લેવામાં આવી હતી, તેઓએ સંદર્ભો દાખલ કર્યા હતા અને તે પૈકીના એક સંદર્ભ, એટલે કે એલ.એ.આર. નં. ૩૧૪/૧૯૯૯ નો નિર્ણય તારીખ ૩.૪.૨૦૦૬ ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો.

સી. સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાના હેતુ માટે, હાલના અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે તારીખ ૧૭.૫.૨૦૦૬ ના રોજ કોર્ટના ચુકાદાની પ્રમાણિત નકલ મેળવવા માટે અરજી કરી હતી, અને જો કે સદર ચુકાદાની નકલ તારીખ ૨૯.૫.૨૦૦૬ ના રોજ વિતરણ માટે તૈયાર હતી, તેમ છતાં તે હાલના અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા માત્ર તારીખ ૩.૬.૨૦૦૬ ના રોજ મેળવવામાં આવી હતી. વળતરની રકમના પુનઃનિર્ધારણ માટેની અરજી

હાલના અરજદારો દ્વારા સદર કોર્ટના ચુકાદાના આધારે તારીખ ૧૮.૭.૨૦૦૬ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

ડી. સ્પેશિયલ લેન્ડ એક્ટિવિઝશન કલેક્ટરે તારીખ ૨૨.૮.૨૦૦૮ ના હુકમ દ્વારા, સદર અરજીને એવા કારણોસર ફગાવી દીધી હતી કે તે જ દિવસના વિલંબ સાથે દાખલ કરવામાં આવી હતી.

ઈ. વ્યથિત, હાલના અરજદારોએ સદર હુકમને હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકાર્યો હતો. વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ તારીખ ૨૫.૧.૨૦૧૨ દ્વારા તે ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો.

તેથી, હાલની અપીલ.

૩. હાલના અરજદારો તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગૌરવ અગ્રવાલે રજૂઆત કરી છે કે સદર એક્ટની કલમ ૨૮-એ ૧૯૮૭ માં સુધારા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે એક કલ્યાણકારી કાયદો હોવાથી તેનું ઉદારતાપૂર્વક અર્થઘટન કરવું જોઈએ અને સમયમર્યાદાના ગાળાને તમામ ન્યાયીક કારણોસર ધ્યાને લેવો જોઈએ અને નક્કી કરવો જોઈએ. કોઈપણ વ્યક્તિ માટે હુકમ/ચુકાદાની જાણકારી વિના અપીલ દાખલ કરવી તદ્દન અશક્ય છે અને તેથી, સમયમર્યાદાની ગણતરી કોર્ટના ચુકાદાની જાણકારી

મળ્યાની તારીખથી થવી જોઈએ. વળી, વિલંબ માત્ર બે દિવસનો હતો અને ચોક્કસપણે ચાર દિવસનો નહોતો. પોતાના કેસને મજબૂત કરવા માટે શ્રી ગૌરવ અગ્રવાલે આ કોર્ટના ભગવાન દાસ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૧૫૩૨; અને પ્રેમજી નાથુ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧ client એસ.સી. ૧૬૨૪ ના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે.

૪. સામાવાળા તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી માધવી દિવાને આ અપીલનો વિરોધ કરતા રજૂઆત કરી છે કે જો કાયદાની ભાષા સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટ ન હોય તો કાયદાકીય જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા માટે વ્યક્તિગત અસુવિધા કે મુશ્કેલીને ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં. તેને માત્ર કઠોર શાબ્દિક અર્થઘટન જ આપવાનું હોય છે. હાલના કેસમાં, જ્યાં સુધી કાયદાકીય જોગવાઈઓનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી. તેથી, સમયમર્યાદા કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત કર્યા મુજબ જ લેવાની રહેશે. પોતાના કેસના સમર્થનમાં સુશ્રી માધવી દિવાને આ કોર્ટના તોતા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, (૧૯૯૭) ૬ એસ.સી.સી. ૨૮૦; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વગેરે વિ. મંગાતુ રામ વગેરે, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૨૭૦૪; સ્ટેટ ઓફ એ.પી. અને અન્ય વિ. મર્સી વેકેયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૨૯૪૯; દેસ રાજ (કાનૂની વારસદારો દ્વારા મૃતક) અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૪ એસ.સી. ૫૦૦૩; અને સ્ટેટ

ઓફ ઓરિસ્સા અને અન્ય વિ. ચિત્રસેન ભોઈ, (૨૦૦૯) ૧૭ એસ.સી.સી. ૭૪ ના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે.

૫. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી પરસ્પર રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે અને કેસના રેકર્ડની ચકાસણી કરી છે.

કોર્ટની વિચારણા માટેનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળ વળતરના પુનઃનિર્ધારણ માટે અરજી દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા ચુકાદાની તારીખથી શરૂ થશે કે કોર્ટના ચુકાદાની જાણકારી મળ્યાની તારીખથી શરૂ થશે, જેના આધારે આવી અરજી દાખલ કરવામાં આવી રહી છે.

૬. જો કે, હાલના અરજદારોના સદર દાવાને પુષ્ટિ આપવા માટે રેકર્ડ પર કંઈ નથી કે તેઓ કોર્ટના ચુકાદાની જાણકારી માત્ર તારીખ ૧૭.૭.૨૦૦૬ ના રોજ જ મેળવી શક્યા હતા અને સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળ પુનઃનિર્ધારણ માટે અરજી દાખલ કરવા માટે તાત્કાલિક પગલાં લીધા હતા.

૭. અહીં સંકળાયેલો મુદ્દો હવે પૂર્વનિર્ધારિત નથી. હાઈકોર્ટ સમક્ષ તેમજ અમારી સમક્ષ હાલના અરજદારોનો કેસ એ રહ્યો છે કે સમયમર્યાદા જાણકારી મળ્યાની તારીખથી શરૂ થશે અને 'ચુકાદાની તારીખ' થી નહીં. જો કે, હાલના અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગૌરવ અગ્રવાલે વાજબી રીતે સ્વીકાર્યું છે કે આ

કોર્ટ માટે લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ (જે હવે પછી '૧૯૬૩ નો એક્ટ' તરીકે ઓળખાય છે) ની જોગવાઈઓ, ખાસ કરીને સદર એક્ટની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓની ઉપયોગિતા પર વિચાર કરવાનો કોઈ પ્રસંગ નથી.

૮. સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ નીચે મુજબ છે:

"૨૮-એ. કોર્ટના ચુકાદાના આધારે વળતરની રકમનું પુનઃનિર્ધારણ.- (૧) જ્યાં આ ભાગ હેઠળના કોઈ ચુકાદામાં, કોર્ટ અરજદારને કલમ ૧૧ હેઠળ કલેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલી વળતરની રકમ કરતાં વધુ વળતરની રકમ મંજૂર કરે, ત્યારે કલમ ૪ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની એ જ અધિસૂચના હેઠળ આવરી લેવાયેલી અન્ય તમામ જમીનમાં રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ અને જેઓ કલેક્ટરના ચુકાદાથી નારાજ પણ હોય, તેઓ, કલેક્ટરને કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી ન કરી હોવા છતાં, કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા એવી અરજ કરી શકે છે કે તેમને ચૂકવવાપાત્ર વળતરની રકમ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી વળતરની રકમના આધારે પુનઃ-નિર્ધારિત કરવામાં આવે:

પરંતુ જોગવાઈ એ છે કે આ પેટા-કલમ હેઠળ કલેક્ટરને અરજી કરવાની ત્રણ મહિનાની મુદતની ગણતરી કરતી વખતે, જે દિવસે ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો તે દિવસ અને ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવામાં આવશે."

(મહત્વ દર્શાવાયું)

૯. રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ વિ. ડેપ્યુટી લેન્ડ એકિવિઝિશન ઓફિસર અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૫૦૦ માં, આ કોર્ટે સદર એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળની અરજી સાથે કામ કરતી વખતે સમયમર્યાદાના મુદ્દા પર ચર્ચા કરી હતી, અને તેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં સુધી કોઈ પક્ષકારને હુકમની જાણકારી ન હોય ત્યાં સુધી, સદર હુકમને પડકારતા યોગ્ય

મંચનો આશરો લેવાનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. તેથી, તે જાણકારીની તારીખ છે જ્યાંથી સમયમર્યાદા શરૂ થશે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"..... ચુકાદાથી અસરગ્રસ્ત પક્ષકારની જાણકારી, ભલે તે વાસ્તવિક હોય કે રચનાત્મક, તે ન્યાયીપણા અને કુદરતી ન્યાયની આવશ્યક જરૂરિયાત હોવાથી તે અભિવ્યક્તિ..... અમારા મતે, તેથી, તે ગેરવાજબી ગણાશે..... જ્યાં કોઈ વ્યક્તિના અધિકારો કોઈપણ હુકમથી પ્રભાવિત થાય છે અને સદર હુકમ સામે નારાજ વ્યક્તિ દ્વારા ઉપાયના અમલીકરણ માટે સદર હુકમ કરવાના સંદર્ભમાં સમયમર્યાદા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય, તો હુકમ કરવા નો અર્થ સંબંધિત પક્ષકારને સદર હુકમની વાસ્તવિક અથવા રચનાત્મક માહિતી આપવી એ જ હોવો જોઈએ..."

૧૦. આ કોર્ટે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. મંગાતુ રામ અને અન્ય (ઉપર મુજબ); અને તોતા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય (ઉપર મુજબ) માં અહીં સંકળાયેલા મુદ્દા પર વિચારણા કરી હતી અને ઠેરવ્યું હતું કે લેન્ડ એક્ટિવિઝિશન કલેક્ટર એ કોર્ટ નથી અને ચુકાદો આપતી વખતે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારી તરીકે કામ કરે છે, તેથી ૧૯૬૩ ના એક્ટની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં અને, તેથી, સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળની અરજી, સદર એક્ટની કલમ ૨૮એ હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની અંદર જ દાખલ કરવી પડશે. સદર જોગવાઈઓ એવી જરૂરિયાત રાખે છે કે પુનઃનિર્ધારણ માટેની અરજી કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ૩ મહિનાની અંદર દાખલ કરવાની રહેશે. પરંતુ પરંતુ જોગવાઈ વધુમાં એવી વ્યવસ્થા આપે છે કે સમયમર્યાદાના ગાળાની ગણતરી કરતી વખતે જે તારીખે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હોય તે તારીખ અને ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવાનો રહેશે.

૧૧. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. અને અન્ય વિ. મર્સ વેકેયા અને અન્ય (ઉપર મુજબ) માં, આ કોર્ટે રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદા સહિત ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પર પુનઃવિચાર કર્યો અને ઠેરવ્યું કે કાયદો કોર્ટના ચુકાદાની તારીખથી ૩ મહિનાની સમયમર્યાદા પૂરી પાડે છે, જેમાં ચુકાદાની તારીખથી નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાકાત રાખવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી અરજદાર દ્વારા જાણકારી મેળવવાની તારીખનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તેને કોઈ સુસંગતતા નથી. કાયદાની સ્પષ્ટ ભાષાને ધ્યાનમાં લેતા, જાણકારીનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી અને, તેથી, અરજદારોની આ દલીલ કે ૩ મહિનાની સમયમર્યાદા જાણકારી મળ્યાની તારીખથી શરૂ થશે, તે સ્પષ્ટપણે અમાન્ય હતી અને તેને સ્વીકારી શકાય તેમ નહોતી. કોર્ટે અરજદારોની એ દલીલને પણ ફગાવી દીધી હતી કે કલ્યાણકારી કાયદાને ઉદાર અર્થઘટન આપવું જોઈએ અને અવલોકન કર્યું કે જે કોઈ પણ કલ્યાણકારી કાયદાનો લાભ લેવા માંગે છે તેણે જાગૃત રહેવું પડશે અને કાયદા હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદાની અંદર યોગ્ય પગલાં લેવા પડશે. આવા અરજદારે અન્ય જમીન માલિકોએ કોઈ સંદર્ભ અરજી દાખલ કરી છે કે કેમ અને જો કરી હોય તો તેનું શું પરિણામ આવ્યું છે તે જાણવા માટેના પ્રયત્નો કરવામાં ઓછામાં ઓછું જાગૃત રહેવું જ જોઈએ. જો તેમ ન કરવામાં આવે તો કાયદો તેને મદદ કરી શકે નહીં. રાજા હરીશ ચંદ્ર રાજ સિંહ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાનો ગુણોત્તર સદર એક્ટની કલમ ૨૮-એ ના કેસમાં લાગુ ન પડતો હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"..... તે કેસમાં, કોર્ટે સદર એક્ટની કલમ ૧૮ ની જોગવાઈનું અર્થઘટન કર્યું અને ઠેરવ્યું કે સદર જોગવાઈની કલમ (એ) સદર કેસમાં લાગુ પડતી ન હતી કારણ કે અરજી કરનાર વ્યક્તિ કલેક્ટરે જ્યારે પોતાનો ચુકાદો આપ્યો ત્યારે તેમની સમક્ષ હાજર ન હતી અથવા તેનું પ્રતિનિધિત્વ ન હતું. કોર્ટે એમ પણ ઠેરવ્યું કે કલમ ૧૨(૨) હેઠળ કલેક્ટર તરફથી નોટિસ પણ જારી કરવામાં આવી ન હતી, તેથી, સદર જોગવાઈની કલમ (બી) નો તે ભાગ લાગુ પડશે નહીં. કોર્ટે, તેથી, સદર જોગવાઈના બીજા ભાગનો સંદર્ભ આપ્યો જે એવી વ્યવસ્થા આપે છે કે આવી અરજી કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર કરી શકાય છે. સદર એક્ટની કલમ ૧૮ ની યોજનાના સંદર્ભમાં, કોર્ટે ઠેરવ્યું કે લેન્ડ એક્ટિવેશન ઓફિસર દ્વારા આપવામાં આવેલો ચુકાદો એ મિલકત ખરીદવા માટે રાજ્ય દ્વારા બજાર કિંમતની એક ઓફર છે. આથી, સદર ઓફર માટે, ચુકાદાથી અસરગ્રસ્ત પક્ષકારની જાણકારી, ભલે તે વાસ્તવિક હોય કે રચનાત્મક, તે વાજબી રમત અને કુદરતી ન્યાયની આવશ્યક જરૂરિયાત હતી. તેથી, જોગવાઈના બીજા ભાગનો અર્થ એ જ હોવો જોઈએ કે જે તારીખે ચુકાદો પક્ષકારને મોકલવામાં આવ્યો હોય અથવા તેના દ્વારા વાસ્તવિક કે રચનાત્મક રીતે જાણીતો થયો હોય.

ઉપરોક્ત તર્ક કલમ ૨૮-એ ના અર્થઘટન માટે લાગુ પડશે નહીં કારણ કે આવા અરજદારને નોટિસ જારી કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી કારણ કે તેઓ કોર્ટ સમક્ષની સંદર્ભ કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર નથી. કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાને જમીન ખરીદવા માટે બજાર કિંમતની ઓફર કહી શકાય નહીં. જે જમીન માલિકોએ સંદર્ભ અરજીઓ દાખલ કરીને વળતરમાં વધારો કરવા માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરી નથી તેમને નોટિસ જારી કરવાની કોર્ટની કોઈ ફરજ નથી; ભલે, તેમની જમીનો સદર એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ જારી કરાયેલી સામાન્ય અધિસૂચના દ્વારા સંપાદિત કરવામાં આવી હોય. આની વિરુદ્ધ, કલમ ૧૮ હેઠળ કલેક્ટરની ફરજ છે કે તેઓ ચુકાદો પસાર કરતી વખતે સદર એક્ટની કલમ ૧૨(૨) હેઠળ નોટિસ જારી કરે અથવા ગમે તે સંજોગોમાં ચુકાદો પસાર કરતા પહેલાં તારીખ જાહેર કરે અને જો આ કરવામાં ન આવે તો કલમ ૧૮ હેઠળ અરજી દાખલ કરવા માટે નિર્ધારિત ગાળો કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાનો છે."

(મહત્વ દર્શાવાયું)

આવો જ અભિપ્રાય આ કોર્ટ દ્વારા દેસ રાજ (ઉપર મુજબ) અને ચિત્રસેન ભોઈ (ઉપર મુજબ) માં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો છે.

૧૨. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, હાલના અરજદારો તરફે પોતાના કેસના સમર્થનમાં કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા લક્ષણોના ચુકાદાઓ પર વિચાર કરવાનો અમારા માટે કોઈ પ્રસંગ નથી. વળી, સદર ચુકાદાઓ આ કોર્ટ દ્વારા સદર એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળની અરજીઓ સાથે કામ કરતી વખતે આપવામાં આવ્યા છે. જો આ મુદ્દા પર સીધા લાગુ પડતા પૂર્વોદાહરણો ઉપલબ્ધ હોય, તો નવા અર્થઘટનની શોધ કરવાને બદલે તેનું જ પાલન કરવું જોઈએ, જ્યાં સુધી એવું સ્થાપિત ન થાય કે અગાઉના ચુકાદાઓ પર પુનઃવિચારણાની જરૂર છે. પુનઃવિચારણાના સૂચનને આ કોર્ટ દ્વારા મર્ડ વેકેસ (ઉપર મુજબ) માં ખાસ કરીને ફગાવી દેવામાં આવ્યું છે.

૧૩. આ એક સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે સમયમર્યાદાનો કાયદો કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને ગંભીર રીતે અસર કરી શકે છે પરંતુ જ્યારે કાયદો તેમ નિર્ધારિત કરતો હોય ત્યારે તેને તેની તમામ કઠોરતા સાથે લાગૂ કરવો જ પડે છે. કોર્ટ પાસે ન્યાયીક ગ્રાઉન્ડ્સ પર સમયમર્યાદાનો ગાળો લંબાવવાની કોઈ સત્તા નથી. કાયદાકીય જોગવાઈ કોઈ ચોક્કસ પક્ષકારને મુશ્કેલી અથવા અસુવિધા પેદા કરી શકે છે પરંતુ કોર્ટ પાસે તેને પૂર્ણપણે અમલમાં મૂકીને લાગુ કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી. કાનૂની મેક્સિમ "dura lex sed lex" જેનો અર્થ થાય છે "કાયદો કઠોર છે પરંતુ તે કાયદો છે", આવી પરિસ્થિતિમાં લાગુ પડે છે. સતત એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે, કાયદાનું અર્થઘટન કરતી વખતે "અસુવિધા એ નિર્ણાયક પરિબળ નથી". "કાયદાકીય જોગવાઈમાંથી ઉદ્ભવતું

પરિણામ ક્યારેય અનિષ્ટ હોતું નથી. કોર્ટ પાસે તેના સંચાલનના પરિણામે ઉદ્ભવતી મુશ્કેલી જેને તે ગણે છે તેમાંથી રાહત આપવા માટે તે જોગવાઈને અવગણવાની કોઈ સત્તા નથી."

(જુઓ: ધ માર્ટિન બર્ન લિમિટેડ વિ. ધ કોર્પોરેશન ઓફ કલકત્તા, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૫૨૯; અને રોહિતસ કુમાર અને અન્ય વિ. ઓમ પ્રકાશ શર્મા અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૦)

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં લેતા, અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે હાલના અરજદારો વતી રજૂ કરવામાં આવેલી કોઈ પણ રજૂઆત ટકી શકે તેવી નથી.

૧૪. આ બાબતો ઉપર ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓ દ્વારા સંપૂર્ણપણે આવરી લેવામાં આવી હોવાથી, હાલની અપીલો કોઈપણ ગુણદોષ વિનાની છે. આ કેસોમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી. અપીલો, તે મુજબ, ફગાવી દેવામાં આવે છે.

બી.બી.બી.

અપીલો ફગાવી દેવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.